

ПРАЗ МІНУЛАЕ Ё СУЧАСНАСЦЬ

Леановіч Аляксандра Станіславаўна, Рэспубліка Беларусь

Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт,

Беларусь, Мінск

Навуковы кансультант – ст. выкладчык Носік А.А.

Анатацыя. На працягу многіх гадоў вядзецца збор і сістэматызацыя занатаваных успамінаў, якія з'яўляюцца каштоўнасцю нематэрыяльнай культуры Рэспублікі Беларусь.

Ключавыя словы: гісторыя і легенды Беларусі, палацава-пяркавы комплекс.

Гісторыя беларускіх зямель вельмі багатая і самабытная. Культурны прагрэс нашай нацыі звязаны з развіццём беларускай мовы, традыцый, сцвярджаннем духоўных, маральных пачаткаў у жыцці грамадства. Беларускі народ мае права ганарыцца найбагатымі вытокамі сваёй культуры, фальклорам, абраднасцю, прыгажосцю нацыянальнага касцюма, народнымі промысламі. Захаванне гісторыка-культурнай спадчыны з'яўляецца неад'емнай часткай жыцця кожнага чалавека. Ведаючы гэта, давайце звернем увагу на тую спадчыну, якую пакінулі нам нашы продкі.

Нясвіж. Палац Радзівілаў. Нясвіжскі палацава-пяркавы комплекс – помнік архітэктуры XVI–XVIII стагоддзяў. Закладзены князем М.К. Радзівілам Сіроткам у 1583 г. на паўднёвым захадзе ад Нясвіжа, на месцы драўлянага замка. На пачатку (да 1599 г.) ў будаўніцтве ўдзельнічаў італьянскі архітэктар Дж. Бернардоні. У XVI–XX стагоддзях – рэзідэнцыя князёў Радзівілаў. Уключае ў сябе ўласна замак, замкавыя ўмацаванні, а таксама вялікі ландшафтна-пейзажны парк.

Нясвіжскі замак з'яўляецца родапачынальнікам новага тыпу бастыённых умацаванняў у Беларусі – так званай новаітальянскай сістэмы. На момант пабудовы замак лічыўся адным з самых магутных і дасканалых збудаванняў падобнага тыпу. У замку не было недахопу ў артылерыі, ручной агнястрэльнай зброі і вайскавай амуніцыі. Замак меў важнае ваеннае значэнне на працягу некалькіх стагоддзяў, быў месцам канцэнтравання атрадаў прыватнай арміі Радзівілаў [1]. Сярэднявечны феадальны замак пасля некалькіх перабудоў ператварыўся ў палацава-замкавы ансамбль з вялікім адкрытым дваром, акружаным манументальнымі будынкамі. У ім пераплялося мноства розных стыляў, што сведчыць аб выкарыстанні мастацкіх дасягненняў розных гістарычных эпох^[3]. Упрыгожаны стройнымі вежамі і вежкамі, комплекс набыў рамантычную прывабнасць, а вада ў сажалках і яркая зеляніна ландшафтнага парку завяршылі фарміраванне палацава-замкавага комплексу, аднаго з лепшых ва Усходняй Еўропе. Увесь комплекс занесены ў Сусветную спадчыну ЮНЕСКА з 2005 г. Пасля адступлення войскаў Напалеона ў 1812 г. рускія войскі занялі Нясвіж. Пачалося рабаванне замка. З патаемнага месца ў замку рускія салдаты выявілі бочачкі рознай велічыні з золатам, дыямантамі, срэбрам, а таксама

ўпрыгожанні з самацветаў і жэмчугу. Для ўліку ўсіх каштоўнасцей замка была складзена адмысловая камісія з генералаў і старшых афіцэраў. Камісія нагрузіла больш за 10 брычак рознага багацця для перавозкі ў Пецябург. Адносна 12 скульптур апосталаў, якія некалі знаходзіліся ў Нясвіжскім замку, паводле Нямцэвіча вядома, што ў скарбніцы нясвіжскага магната захоўваліся «дванаццаць апосталаў вышынёй у дзве ступні, адлітыя з чыстага золата, сталы, літыя з срэбра, і тысячы іншых каштоўных прадметаў». Нічога больш пра скульптуры 12 апосталаў пасля падзей 1812 г. не вядома, яны ніколі не былі знойдзены і зараз з'яўляюцца прадметам пошуку скарбашукальнікаў розных краін сусвету.

Мір. Мірскі замак. Самая вядомая легенда пра Мірскі замак кажа, што ў эпоху князёў Радзівілаў паміж Мірскім і Нясвіжскім замкамі быў пракапаны таемны падземны ход больш за 30 км, па якім свабодна магла праехаць карэта, запрэжаная тройкай коней. Калі расійскія войскі ў 1812 годзе захапілі Нясвіж, то адданыя радзівілаўскія слугі паспелі схаваць нясвіжскі скарб у падземны лаз і падарваць уваход. Гэтыя скарбы да сённяшняга дня не знойдзены, а сярод іх, як лічыцца, знаходзяцца залатыя постаці дванаццаці апосталаў [1]. У Міры існуе легенда пра прывід «Белай панны» – Соф'і Святаполк-Мірскай, якую мясцовыя жыхары ласкава называюць Сонечкай. Лічыцца, што яна не так ахвотна паказваецца людзям, як яе «калега» з Нясвіжа – знакамітая Чорная Панна, але музейныя супрацоўнікі жартуюць, што Соф'я часта сыходзіць па падземным ходзе да сваёй сяброўкі ў Нясвіж. Акрамя знаёмага для ўсіх прывіду Белай Панны, існуе таксама легенда пра воінаў. Падчас рэстаўрацыі замка, якая праводзілася пры Міхаіле Святаполк-Мірскім, падчас ускрыцця падлогі былі выяўлены два шкілеты, пахаваныя пазней па загадзе гаспадара на праваслаўных могілках. Паводле легенды, ў навагоднюю поўнач можна пачуць бразгат мячоў, а затым працяглы стогн.

Гомель. Палац Паскевічаў. На працягу 140 гадоў існавання гэтага грандыёзнага палаца ў ім ніколі не нараджаліся дзеці. Румянцавы і Паскевічы, якія валодалі палацам у Гомелі, сышлі ў нябыт, не пакінуўшы пасля сябе прамых спадкаемцаў. Кажуць, што менавіта палац Румянцавых-Паскевічаў носіць на сабе праклён [2,3].

Ружаны. Палац Сапегаў. Многія гістарычныя звесткі пацвярджаюць версію таго, што ў Ружанскім палацы не раз будавалі планы па захопу ўлады ў Маскве. Канцлер ВКЛ у Смутны час падтрымліваў Ілжэдзімітрыя. У Ружанах нейкі час жыў беглы манах Рыгор Атрэп'еў, які пазней называў сябе рускім царом [2,3].

Лагойск. Палац Тышкевічаў. З 1963 года тут знаходзіцца Музей бурштыну, дарэчы, адзін з найбольш наведвальных літоўскіх музеяў. «Кавалачкі бурштыну тут знаходзілі працоўныя яшчэ падчас будаўніцтва палаца, – распавядае гід Дыяна, – але музей з'явіўся ўжо ў савецкі час і вельмі хутка заваяваў папулярнасць. Да 2014 года музей наведалі 8 мільёнаў чалавек» [2,3].

Навагрудак. Замак і фарны касцёл. Пабудаваны Вітаўтам у гатычным стылі ў канцы XIV стагоддзя, перабудаваны ў стылі сармацкага барока ў пачатку XVIII

стагоддзя. У храме знаходзіцца шанаваны цудатворны абраз Божай Маці Навагрудскай ў каталіцкай рэдакцыі [2,3].

Камянец. Белая Вежа. У ходзе пошуку матэрыялаў пра Вежу была знойдзена кніга святара Льва Паеўскага з апісаннем падземнага цаглянага мура, якая цягнецца ад палаца (150 метраў на захад ад Вежы) да вежы. Гэта менавіта той ход, які не з'яўляецца легендай, а сутнасць гістарычны факт.

Гродна. Каложская царква. З нагоды назвы – Каложская царква – існуе некалькі меркаванняў. Адны спасылаюцца на запіс у Ніканаўскі летапісе, якая абвяшчае, што ў 1406 г. князь Вітаўт разбурыў пскоўскі горад Каложу і прыгнаў у Гродна 11 тысяч палонных. Гэтых людзей ён пасяліў побач з царквой, якую з часам сталі называць Каложскай. Ёсць і іншая версія, якая звязвае назву царквы са словам «коложань». Гэта слова азначала месца, дзе б'юць крыніцы [2,3].

Ліда. Руіны замка. З Лідскім замкам звязана містычная і па-свойму кранальная легенда – аб хвоях. Быццам калісьці сюды прыйшлі 9 манахаў-францысканцаў прапаведаваць хрысціянства, але мясцовыя жыхары, адпрэчваючы новую рэлігію, забілі місіянераў і скінулі целы ў яму каля замка. На гэтым месцы выраслі стромкія хвоі. Да таго часу лідчане ўжо сталі каталікамі. Сосны ніхто не калоў і аднойчы селянін адсек галінку, і з яе выступіла кроў. З той пары ўжо ні адзін чалавек не адважваўся падняць руку на дрэвы.

Полацк. Сафійскі сабор. Полацкая Сафія – жывая гісторыя Беларусі, наш гонар. Велічны будынак на беразе Заходняй Дзвіны адсылае да часоў слаўнага Полацкага княства, да святой Ефрасінні і росквіту старажытнага Полацка. Сафійскі сабор – душа горада. На жаль, многія архітэктурныя помнікі засталіся толькі на малюнках, і таму нам варта берагчы нашу спадчыну [2,3].

Літаратура

1. Алексей Будник. Несвижский замок в военных действиях XVII-XX вв // Нясвіжскі палац Радзівілаў: Гісторыя, новыя даследванні. Вопыт стварэння палацавых музейных кампазіцый. Матэрыялы 1-й навукова-практычнай канферэнцыі. Нясвіж, 20 кастрычніка 2009 года. – Нясвіж: ДУ «Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік Нясвіж», 2010. – С. 317-319.

2. Краўцэвіч А.К. Гарады і замкі Беларускага Панямоння XIV–XVIII стст.: Планіроўка, культурны слой.– Мн.: Навука і тэхніка, 1991.– 171 с.

3. Ткачев М. А. Замкі Беларусі / М. А. Ткачев. – Мн.: Беларусь, 2002.-200 с.: ил.

THROUGH THE PAST IN THE PRESENT

Leonovich Aleksandra Stanislavovna, Minsk

Belarusian State Medical University,

Belarus, Minsk

Scientific supervisor – Art.teacher Nosik A.A.

Abstract. Over the years, the collection and systematization of recorded memories, which are a value of the intangible culture of the Republic of Belarus, has been conducted.

Keywords: history and legends of Belarus, palace and park complex.

РЕПОЗИТОРИЙ БГМУ